

Koeweit

Bahrein

Qatar

Verenigde Arabische Emiraten

Saudi-Arabië

Oman

De rol van de Belgische Defensieattaché in de Verenigde Arabische Emiraten, een geopolitieke visie

JEAN VAN GILS

Kolonel stafbrevehouder Jean van Gils werd na, een periode van 25 jaar bij de paracommando-eenheden, in 2007 benoemd tot Defensieattaché in Egypte voor een periode van vier jaar, geaccrediteerd voor Libanon en Soedan. Sinds januari 2014 is hij aangesteld als Defensieattaché in Abu Dhabi voor de Arabische Golfstaten.

À la suite de nos récentes interventions militaires au Moyen-Orient, il est essentiel pour la prise de décision au sein de la Défense belge de comprendre l'importance de la position des divers pays qui composent ou qui entourent la péninsule Arabique et des actions que ces derniers sont prêts à mettre en œuvre dans le cadre du conflit actuel avec Daesh (l'État islamique). Les ressources financières dont ces pays disposent, associées à la volonté de certains d'entre eux d'intervenir activement dans la région pour défendre leurs valeurs religieuses, politiques ou idéologiques seront déterminantes dans ces conflits. La prise de décision, y compris militaire, doit reposer sur des faits concrets et non sur des préjugés ou des intuitions.

De Samenwerkingsraad van de Arabische Golfstaten is een handelsblok van zes Arabische landen in de Perzische Golf. Het omvat de Verenigde Arabische Emiraten, Qatar, Koeweit, Saoedi-Arabië, Bahrein en Oman. De Engelse aanduiding, *Cooperation Council for the Arab States of the Gulf*, wordt vaak verkort tot *Gulf Cooperation Council* (GCC). België heeft vier ambassades geopend in de GCC: Riyad (Saoedi-Arabië), Doha (Qatar), Koeweit (Koeweit) en Abu Dhabi (VAE).

Begin 2014 werd de post van Defensieattaché ingevuld in Abu Dhabi, de hoofdstad van de Verenigde Arabische Emiraten, met accreditatie voor de landen van de *Gulf Cooperation Council* en Jemen. Er zijn weliswaar geen Belgische detachementen aanwezig in het kader van een operatie, maar er bestaat een bilaterale samenwerking met verschillende landen, met wederzijdse bezoeken en opleidingen. Verder mogen we op grond van die bilaterale samenwerking de vliegbasissen van de Verenigde Arabische Emiraten intensief gebruiken, zoals de havens van Oman voor onze fregatten in het kader van de Europese operatie Atalanta. In het *Combined Air Operation Centre* in Al Udeid (Qatar) is er tevens een Belgisch coördinatie-element aanwezig. Nochtans ligt de relevante meerwaarde van de post in “het houden van de vinger aan de pols” van de Golfstaten. Dit lijkt overbodig of weinig onderbouwd. Ik hoop u te kunnen overtuigen.

De regio die we hier bespreken, beperkt zich niet tot de *Gulf Cooperation Council*, maar strekt zich verder uit over Syrië, Irak, Iran, Egypte, Israël en Libanon. Het zijn namelijk landen die verwikkeld zijn in conflicten en waarbij de kapitaalkrachtige GCC-landen op een of andere manier betrokken zijn.

In dit gebied is de Islamitische Staat actief, die in het Arabisch aangeduid wordt met het acroniem *Daesh*. Hierbij dienen we een kanttekening te maken: *Daesh* staat voor “*ad-Dawla al-Islāmiyya fi al-‘Irāq wa-sh-Shām*” en betekent letterlijk “Islamitische Staat in Irak en Syrië” (ISIS’ of ‘ISIL’ (Levant)), kortweg “Islamitische Staat” (IS). Ik spreek uit ondervinding als ik zeg dat mijn Arabische islamitische contacten niet erg opgezet zijn met de benaming “Islamitische Staat” die voor hen noch een staat en zeker niet islamitisch is. Om de woorden te gebruiken van de Britse ambassadeur in Irak Simon Collis: “*Arabic speakers spit out the name “Da’ish” with different mixtures of contempt, ridicule and hostility. “Da’ish” is always negative.*” In het Arabisch verwijst “*daw’aish*” naar een idioot die zijn mening opdringt. Ik vind het daarom ook meer aangewezen om te spreken over *Daesh* in plaats van “Islamitische Staat” of “IS”.

We focussen niet enkel op het huidige conflict met *Daesh*, maar ook op de algemene spanningen en conflicten tussen de soennitische en sjiitische gemeenschappen in deze regio, onder andere in Libanon, Syrië, Irak, Jemen, Saoedi-Arabië en Bahrein. Vaak neemt Saoedi-Arabië het voortouw in de verdediging van de belangen van de soennitische gemeenschap, terwijl Iran hetzelfde doet voor de sjiieten. De tegenstelling sjiiet-soenniet dateert niet van gisteren en zal dan ook niet in een à twee generaties verdwijnen.

Hier zit een eerste aandachtspunt: *Daesh* zal verslagen en vernietigd worden door het gemeenschappelijk optreden van het Westen en de landen uit het Midden-Oosten, maar het conflict zal hiermee niet opgelost zijn. Eens we “ge-engageerd” zijn in het conflict zal het niet eenvoudig zijn om “eruit te stappen”. Vandaar het belang van het bepalen van een goede exitstrategie die gebaseerd is op een *desired end-state* (gewenste eindsituatie).

Hiermee komen we aan het tweede aandachtspunt: de noodzakelijkheid tot het bepalen van de gewenste *end-state*. Voor het huidige conflict in Irak, waar de etnische en religieuze lijnen vrij duidelijk getekend zijn en waar elke regionale-etnische groepering olie-inkomsten kan genereren, lijkt me een politieke *end-state* niet moeilijk te definiëren. Een confederatie met een eenheidsregering kan de goedkeuring vinden van de door Saoedi-Arabië gesteunde soennieten en de door Iran gesteunde sjiïeten. Op deze politieke *end-state* kan een militaire worden geënt. De kaarten liggen echter anders in het conflict in Syrië. Hier is het niet zo eenvoudig, mede door de verschillende houdingen van de *Gulf Cooperation Council*-landen. Tweede aandachtspunt: indien er geen unanimititeit heerst over de politieke *end-state*, is het ook onmogelijk om een militaire *end-state* te bepalen. Het zal dan ook onder andere voor onze piloten niet al te duidelijk zijn wie ze in het doelproces moeten opnemen en wanneer de spreekwoordelijke “rode kaart” moet getrokken worden. Conclusie: alvorens mee te doen aan een operatie in Syrië, moeten er voorafgaandelijk enkele zaken duidelijk gesteld worden.

Het derde aandachtspunt is de potentiële reactie door de “opstandelingen” die bestreden worden in het huidige conflict. Niet enkel op de GCC-landen, maar ook op de gemeenschap van expats die er aanwezig is – in de Verenigde Arabische Emiraten alleen verblijven zo’n 3.000 landgenoten – en uiteindelijk ook de acties die dit zal uitlokken in het Westen en in ons land. Een continue dreigingsanalyse is daarom noodzakelijk om, indien nodig, maatregelen te nemen.

Zoals hierboven aangehaald lijkt het me belangrijk het kluwen van de verschillende houdingen van de verschillende Golfstaten te ontwarren. Er zijn hieromtrent meerdere bedenkingen te formuleren. Hieronder volgen er vier.

“Het zal onmogelijk zijn om zonder de steun van Iran en Saoedi-Arabië een conflict in de regio op te lossen”. Het moet duidelijk zijn dat het sjiïtische Iran, dat over enorme olie- en gasreserves beschikt, niet alleen een religieuze maar tevens een economische concurrent is van de machtige soennitische, Saudische oliestaat. Na vijftien jaar burgeroorlog in Libanon werd in 1989 door de strijdende

partijen (soennieten, sjiieten en maronitische christenen) het verdrag van Taif (Saoedi-Arabië) ondertekend. Saoedi-Arabië en Iran schaarden zich allebei achter dit verdrag en gaven daardoor vorm aan het politieke landschap voor Libanon: een politiek akkoord dat de politieke *end-state* van Libanon eenduidig bepaalde en dat nog steeds actueel is. Voor het conflict zowel in Irak als in Syrië zal men moeten komen tot een soortgelijke internationale overeenkomst waarin zowel Saoedi-Arabië als Iran zich kunnen vinden.

“De steun van Golfstaten aan “opstandelingen” en de hieraan verbonden financiering of funding is een tweede uitdaging”. Het is zo dat de verschillende groeperingen zowel in Syrië en Irak maar ook in Jemen, Bahrein en Libanon door verschillende organisaties uit de Golfstaten worden gesteund met materiaal, ideologie, manschappen en geld. Uit Qatar, Saoedi-Arabië en Koeweit komt steun voor de soennitische rebellen in Syrië en Irak. Iran steunt dan weer de Houthi-rebellen in Jemen, de Hezbollah in Libanon, de oppositie in Bahrein en de regimes in Irak en in Syrië. Daarenboven wordt deze *funding*, en het gaat over kapitale bedragen, niet altijd gecontroleerd door de regeringen van deze landen. Hier zijn eerder privé-sponsors met sympathieën voor een of andere vorm van extremistische levensbeschouwing bijzonder actief, of weten de privé-donors vaak niet goed naar welke organisaties hun centen gaan? Bovendien zijn Saoedi-Arabië, Koeweit en de Verenigde Arabische Emiraten actief militair betrokken in de strijd tegen de soennitische beweging van *Daesh*, die tevens door Iran bestreden wordt. Zalven en slaan is een politiek die veelal wordt toegepast.

“Ook binnen de *Gulf Cooperation Council* zijn er spanningen die een gezamenlijk optreden in de weg staan”. De Verenigde Arabische Emiraten en Saoedi-Arabië steunen president Sisi van Egypte in zijn strijd tegen het Moslimbroederschap. De Verenigde Arabische Emiraten en Egypte voeren ook gezamenlijke militaire operaties uit, onder andere in Libië. Het politieke islamisme wordt immers gezien als een bedreiging door de regeringen in de Verenigde Arabische Emiraten, Saoedi-Arabië en Koeweit. De eveneens zeer rijke Golfstaat Qatar heeft hierop echter een andere politieke kijk. De meningsverschillen binnen de GCC werden onlangs, althans gedeeltelijk, bijgelegd.

Als laatste element wil ik “de religieuze beleving van het wahabisme in Saoedi-Arabië” vermelden die een ideologische voedingsbodem kan zijn voor verschillende rebellengroeperingen.

In de toekomst is, in het kader van onze militaire operaties in het Midden-Oosten, het begrijpen van de houding van de verschillende actoren in de regio van es-

sentieel belang voor het besluitvormingsproces van onze Belgische Defensie. De post van Defensieattaché in deze regio betekent hiervoor een ontegensprekelijke meerwaarde.

Trefwoorden: Defensieattaché, Golfstaten, conflict in het Midden-Oosten.

Mariam Al Mansouri, de eerste vrouwelijke gevechtspiloot uit de Verenigde Arabische Emiraten klaar om op te stijgen op 13 juni 2013.